Дзвони Лемківщини

№3 (50)
травень-червень 2005 р.

Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

50

ВІТАННЯ

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ, ДОПИСУВАЧІ ТА ВИДАВЦІ «ДЗВОНІВ ЛЕМКІВЩИНИ»

Сердечно вітаємо Вас із виходом 50-го числа часопису. Цей скромний ювілей дарує добру нагоду оглянути пройдений шлях, з вірою і надією в майбуття.

Передзвін «Дзвонів Лемківщини» упродовж 11 років будить національну свідомість лемків — однієї з найбільш західних гілок українського народу. Дзвони кличуть до відродження багатої і самобутньої культури і мистецтва, традицій і звичаїв лемків.

Відродження починається від туги за втраченими горами, від чистих джерел лемківської пісні та рідного слова. Воно почалося від Всеукраїнського фестивалю лемківської культури, який щороку про-

VII ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

м. Монастириськ, 4-5 червня 2005 р.

лемківської пісні та рідного слова. Воно почалося від Всеукраїнського фестивалю лемківської культури, який щороку проводиться в Монастириську.

Ми знаємо, що Лемківщина дала Україні і світові визначні постаті — поетів П.Русина і Б.-А.Антонича, композиторів Д.Бортнянського і М.Вербицького — автора музики Державного Гімну України, митрополита Й.Сембратовича, кардинала С.Сембратовича, Патріарха УАПЦ Димитрія, письменників Ю.Тарновича і Д.Бедзика, співачок — сестер Байко, маляра Никифора, географа В.Кубійовича, скульпторів М.Черешньовського та Е.Миська.

Ми знаємо, що на Тернопільщину з Польщі було переселено 173360 осіб. Нині п'ять поколінь лемків живуть в області. Вони успішно працюють у державних структурах, вносять значний вклад у сільське господарство і промисловість, освіту і науку, культуру і мистецтво. Вони працьовиті, відповідальні і традиційно вперті в роботі. Честь і хвала Вам, шановні друзі!

Нехай Ваші дзвони будять патріотизм, вселяють оптимізм у майбутнє нації на многії і благії літа.

З повагою
Іван СТОЙКО,
голова Тернопільської обласної державної адміністрації
Василь КРАВЕЦЬ,
заступник голови Тернопільської обласної ради

З нагоди Великого Ювілею, випуску 50-го числа двомісячника «Дзвони Лемківщини» щиро-сердечно вітаємо редакційний колектив з його головним редактором Ігорем Дудою.

Бажаємо доброго здоров'я, щастя, якнайкращих успіхів в редагуванні єдиного лемківського часопису в Україні.

Хай Вам щастить на многі літа!

За редакцію «Ватри»-ОЛП
Петро ШАФРАН.

На фото: Запалення ватри. О. Венгринович відкриває свято. Почесні гості фестивалю. Загальний вигляд

ПАЛАЙ ВАТРО!

Вже у 7-ий раз зібралися лемки України на свій традиційний Фестиваль під назвою «Дзвони Лемківщини». Інакше його називають «Лемківська Ватра». Лемки — західна гілка українського народу, які споконвіку проживають у Карпатах. Гори поділяють Лемківщину на Північну (галицьку) і Південну (словацьку і закарпатську). У 1944—46 рр. з Північної Лемківщини (південний схід Польщі), Перемищини, Холмщини і Підляшшя було депортовано 483808 осіб і розсіяно майже по всіх областях України, особливо на Схід і Південь. На Тернопільщині осіло 41105 родин або 173360 осіб, з них біля половини — лемків.

Протягом років лемки, їх діти, внуки і правнуки зберегли пам'ять і любов до історичної Батьківщини, зберегли свою відмінну говірку, духовну і матеріальну культуру, одяг, традиції і звичаї. Вони мають багате народне мистецтво, зокрема пісні, музику і танці.

Останні п'ять фестивалів проводяться у Монастириську, де компактно проживають переселенці з Лемківщини. Тут діють народний лемківський хор «Яворина» і Музей лемківської культури. В урочищі Бичова, при автотрасі на Івано-Франківськ, зведена нова модерна сцена і обладнана територія.

Оргкомітети облдержадміністрації (голова В.Вихрущ) та Всеукраїнського товариства «Лемківщина (голова О.Венгринович) провели значну підготовчу роботу, щоб фестиваль відбувся злагоджено, на доброму організаційному і мистецькому рівнях.

Свято почалося у місті хід-парадом колективів від Будинку культури до Музею. В колоні також крокували Анатолій Фігель і Михайло Курило — голови райдержадміністрації і райради, Роман Дудяк — міський голова Монастириська, Олександр Венгринович — голова Всеукраїнського і Тернопільського товариства «Лемківщина», Ігор Дуда — редактор газети «Дзвони Лемківщини».

Урочисте відкриття фестивалю відбулося 4 червня, в суботу, о 13.00 год. Після благословення священиків, його відкрив Олександр Венгринович, вбраний у народний стрій лемків. Під звуки Державного гімну «Ще не вмерла Україна» та урочитої пісні «Гори наші» були підняті прапори України і товариства «Лемківщина». Фестивальну ватру-вогнище під оплески присутніх запалив Любомир Блащак — голова Тернопільського міського товариства.

(Продовження на стор. 2)

(Закінчення.)

ПАЛАЙ, ВАТРО!

Відтак виступив Іван Стойко — голова обласної державної адміністрації, який зачитав вітання учасникам фестивалю від Президента і Прем'єр-Міністра України. Образно і барвисто промовляв Богдан Томенчук — заступник голови Івано-Франківської облдержадміністрації. Міський голова Тернополя Богдан Левків нагородив Товариство лемків Грамотою. Від лемківської громади Львівщини говорив Володимир Ропецький — голова обласної організації «Лемківщини».

Присутні на Ватрі, лемки і нелемки, з хвилюванням переглянули театралізоване дійство — пролог «Земля, розіп'ята на Хресті історії» за участю студентів і викладачів Теребовлянського вищого училища культури (режисер А.Нечай). На сцені постали епізоди трагічної історії Лемківщини. Пролог був приурочений до 60-річчя депортації українців з Польщі.

Святковий концерт о 15.00 год. традиційно розпочали народний лемківський хор «Яворина» з Монастириська (керівник В.Баран) та ансамбль пісні і танцю «Лемківщина» зі Львова (керівник М.Мельник). У концертній програмі взяли участь більше 80 професійних та аматорських колективів і окремих виконавців. Цього року, на жаль, не приїхали ансамблі і хори з Польщі і Сербії. Серед нових колективів були чоловічий ансамбль «Любисток» зі Старої Ягільниці Чортківського району (керівник С.Бубернак), жіноче вокальне тріо обласної філармонії «Солов'ї Галичини» (в складі — Н.Татарчук, І.Музика, О.Лісовець), заслужений артист України Богдан Іваноньків.

Ведучими концерту були Любомир Блащак і Надія Ворончій з Тернополя, незамінні Василь Шкимба і Надія Нагловська з Калуша. Вони вели програму на лемківській говірці. Головний режисер фестивалю — Василь Кармазин (Тернопіль). Озвучення концерту забезпечував обласний Центр дозвілля «Терноцвіт» з Тернополя (директор В.Яковлєв).

На молодіжній забаві, що розпочалася о 21.00 год. і продовжувалася до ранку, знову вигравали гурт «Світозари» з Тернополя (керівник І.Ясенюк) та інструментальна група з Монастириська (керівник М.Николин). Танцювала не лише молодь, літні лемки також згадали молодість.

Недільний день розпочався Службою Божою. Молебень на сцені відправив владика

Людмила Квасниця і Марія Ліпнянин з Тернополя — активісти товариства «Лемківщина» і розповсюджувачі часопису «ДЛ» в Монастириську. 4. 06. 2005 р.

ТУ ОРЛЫ ЛІТАЮТ

слова і музика М.Горбаля

(З репертуару вокального гурту «Лемки Києва»)

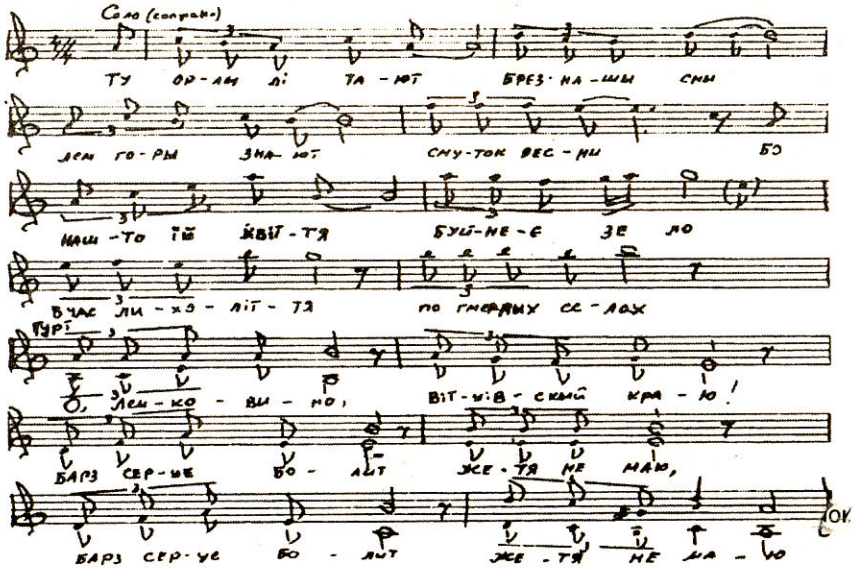

Ту орлы літают
През нашы сны,
Лем горы знают
Смуток весны.

Бо нашто їй квітя
Буйнеє зело
В час лихолітя
По гмерлых селах.

О, Лемковино, вітцівский краю,
Барз болит, же тя не маю (2)

Там лемко не оре,
Не сіє овес —
Втратив і поле,
І пісьні голос.

І нашто тій весні
Пишнії квіти,
Як лемко не сьпіват,
Не сьміют ся діти?

О, Лемковино, вітцівский краю,
Барз серце болит, же тя не маю (2)

Ту орли літают
През нашы сны,
Лем горы знают
Смуток весни.

Впаду на коліна
Молити Бога —
Може наверне ся
Наша дорога.

О, Лемковино, вітцівский краю,
Барз серце болит, же тя не маю. (2).

Видатні діячі Лемківщини

Андрій АНДРЕЙЧИН

Гравер-літограф Андрій Андрейчин, син Михайла, народився 2 вересня 1865 р. в с.Устя Руське Горлицького повіту на Лемківщині. Закінчив народну школу в м.Горлиці, згодом навчався в гімназії у Новому Санчі. Постійні нестатки не давали можливості вчитися. Батько не зміг допомагати Андрієві, бо сам терпів скруту. Взимку 1879 р. він залишив науку і пішов шукати якогось притулку та шматка хліба. Пішки добрався до Києва. В пошуках роботи потрапив до друкарні Григорія Корчака-Новицького, який із співчуттям поставився до юнака. Виявивши у нього талант, віддав на навчання у відому Рисувальну школу Миколи Мурашка, яку А.Андрейчин відвідував протягом двох років. Тут знайомився з таємницями техніки літографії, вивчав основи графіки, бував у видавництвах Києва.

У 1881 р. А.Андрейчин повернувся до Галичини. Протягом року працював у майстерні вивісок у Львові, згодом поступив на практику до літографії Львівського Промислового Товариства, керівником якого був Антін Пришляк. Одночасно відвідував Львівську Ху-

РАДІО «УХ». ПРЯМИЙ УФІР — 2

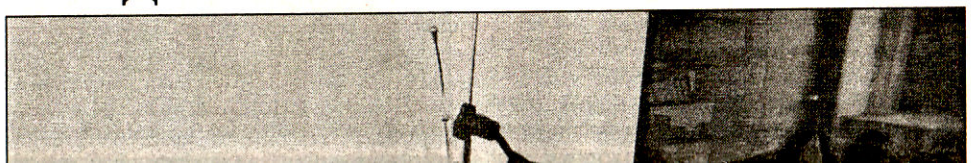

згадали молодість.

Недільний день розпочався Службою Божою. Молебень на сцені відправив владика Іриней Білик, якому допомагали вісім священиків. Концерт і конкурси продовжувалися до 17.00 год. На відміну від суботи, коли стояла сонячна, спекотна погода, в неділю почав накрапувати дощ. Однак, він не зменшив ентузіазму і святкового настрою глядачів. На ватряному полі можна було придбати газету «Дзвони Лемківщини», «Лемківський календар», тематичну літературу, пам'ятні значки і мистецькі сувеніри, твори народних майстрів.

Фестиваль у Монастириську проходив під гаслом: «Цне мі ся за Тобом, мій Лемківский краю!» Лемківська Ватра поєднала думки і серця краян. Вона стала символом невмирущої енергії, твердості і талановитості лемків України.

Ігор ГАНЧОВА,
м.Тернопіль.

ХРОНІКА НОВИН

ПРЕЗЕНТАЦІЯ МОНОГРАФІЇ

15 травня в актовому залі Тернопільського краєзнавчого музею проходила презентація монографії Петра Сороки —доцента, поета і літературознавця, «Дух і Форма, або Іван Мердак. Мистецький силует» (Тернопіль, 2005). На зустрічі був присутній скульптор, заслужений майстер народної творчості України Іван Мердак, який народився в с.Райське Ліського повіту, жив у Тернополі, а в 2003 р. переїхав до Херсону. Батько П.Сороки походить із с.Бліхнарка Горлицького повіту. Творчий вечір вів журналіст і редактор Михайло Ониськів. Виступали поети Б.Бастюк і В.Присяжний, мистецтвознавці Т.Удіна, І.Дуда і В.Стецько, художники М.Брездень і В.Прохоров. Петро Сорока розповів про історію написання книжки, а Іван Мердак — про своє життя і творчі здобутки на новому місці.

Перед зустріччю відбувся концерт хору «Просвіти» і дитячого колективу зі Стрийщини.

ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ

15 травня у с.Великий Ходачків Тернопільського району відбувся День пам'яті — відзначення 60-річчя депортації українців з Польщі. Перед краянами виступили голова ВУТЛ і обласної організації «Лемківщина» Олександр Венгринович, голова сільського осередку Іван Фалатович. Уродженці краю поділилися спогадами про важкі часи переселення.

Товариства, керівником якого був Антін Пришляк. Одночасно відвідував Львівську Художньо-Промислову Школу. У 1886 р., пройшовши багаторічну практику літографського мистецтва, одержав диплом і право називатися літографом. Цього ж року був покликаний до війська. Під час служби протягом двох років працював у Кракові в літографській майстерні.

У Львові з 1890 р. продовжив працю у літографії А.Пришляка. Проте бажання оволодіти вищим літографським мистецтвом, в 1891 р. привело його до Відня, де півроку працював у літографському закладі. Згодом переїхав до Будапешту, де працював в одному з літографських інститутів.

У 1893 р. А.Андрейчин повернувся до Львова і заснував власну літографію, яка завдяки його майстерності невдовзі одержує визнання. В 1894 р. за експоновані на виставці літографії отримав бронзову медаль. Про нього почала писати преса. До нової літографії звертаються із замовленням Наукове Товариство імені Шевченка, Львівський Університет, товариства «Просвіта» і «Зоря».

У цей період почалася багатолітня творча дружба з художником Антонієм Пилиховським, яка сприяла розвитку західно-української графіки. А.Пилиховський народився в с.Нова Гребля поблизу Перемишля, закінчив Краківську Школу Красних Мистецтв, де вчився у великого Я.Матейка. Потім вивчав мистецькі скарби Венеції і Флоренції. Мистець працював над історичними полотнами — »Оборона Києва перед татарами», «Бій з татарами біля Десятинної церкви», «Посли Папи Римського перед князем Данилом», «Портрет Б.Хмельницького», «Хрещення Руси». Окремі з названих картин виконані А.Андрейчиним у техніці кольорової хромолітографії.

В 1896 р. у літографії А.Андрейчина А.Пилиховський видав альбом «Рисунки знаменитых церквей Малой, Великой и Белой Руси», в якому поміщено 40 ілюстрацій. Побачив світ альбом з 10 малюнками церков міста Львова. Вони понині мають велике пізнавальне значення.

Літографська майстерня А.Андрейчина була основним видавцем музейних праць, листівок-репродукцій з картин С.Васильківського, М.Самокиша, що стали школою для галицьких граверів. Ним було видано збірник музичних творів М.Лисенка «Зів'ялі листки» з нагоди 25-річчя творчої і наукової діяльності Івана Франка. Він також у 1900 р. видав перші листівки-поштівки Шевченкіани.

Андрій Андрейчин навчив своєї справи сина Володимира, який, після смерті батька в 1914 р., продовжив літографське мистецтво у Львові.

Б.АНДРЕЙЧИН.
м.Луцьк.

У студії: Г. Вербицька, І. Дуда, О. Венгринович. 18.06.2005 р.
Фото П. Сороки

Від 9 квітня, щосуботи з 15.30 до 16.15 год. жителі Тернополя та області мали можливість слухати радіопередачу «Дзвони Лемківщини» на «Українській хвилі» (101 FM). У прямому ефірі виступали Олександр Венгринович — голова ВУТЛ та Ігор Дуда — редактор газети «Дзвони Лемківщини» і директор Художнього музею. Координатор програми — Галина Вербицька.

Протягом травня-червня було проведено сім радіопередач (всього — 11). Передача 4 червня не відбулася у зв'язку з проведенням «Ватри».

5. 7 травня. Ведучі розповідали про діяльність обласного і Всеукраїнського Товариства «Лемківщина».

6. 14 травня. Образотворче мистецтво Лемківщини. У студію запрошений Володимир Ропецький — скульптор, заслужений діяч мистецтв України, голова Львівської обласної організації ВУТЛ.

7. 21 травня. Розмова велася про нове у програмі VII Всеукраїнського Фестивалю лемківської культури в Монастириську.

8. 28 травня. Реклама наступного Фестивалю. Музична лемківська програма.

9. 11 червня. Розповідь про VII «Лемківську Ватру» в Монастириську 4-5 червня. Музична програма проводилася з участю Богдана Іваноньківа — заслуженого артиста України, доцента Тернопільського Національного педагогічного університету імені В.Гнатюка.

10. 18 червня. Література Лемківщини. У студію запрошений Петро Сорока — поет і літературознавець, член Міжнародного ПЕН-клубу, доцент Педагогічного університету.

11. 25 червня. Науковці Лемківщини. У студію запрошений Володимир Бігуняк — доктор медичних наук, професор, проректор Тернопільського державного медичного університету імені І.Горбачевського, почесний громадянин Тернополя, уродженець с.Баниця, повіт Горлиці.

Ведучі і гості студії відповідали на запитання радіослухачів-переселенців з Польщі і місцевих жителів.

Радіопередачі проводилися за підтримкою торгового центру «Орнава» у Тернополі та мецената Степана Рубая.

Спростування. В попередньому числі «ДЛ» №2(49) помилково було подано час виходу в прямий ефір передач радіо «УХ». Слід читати: «щосуботи з 15.30 до 16.15 год.» Перепрошуємо шановних читачів «ДЛ» і дирекцію радіостудії.

Редакція.

ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНОГО ЗНАКУ В ЖОВТНЕВІМ

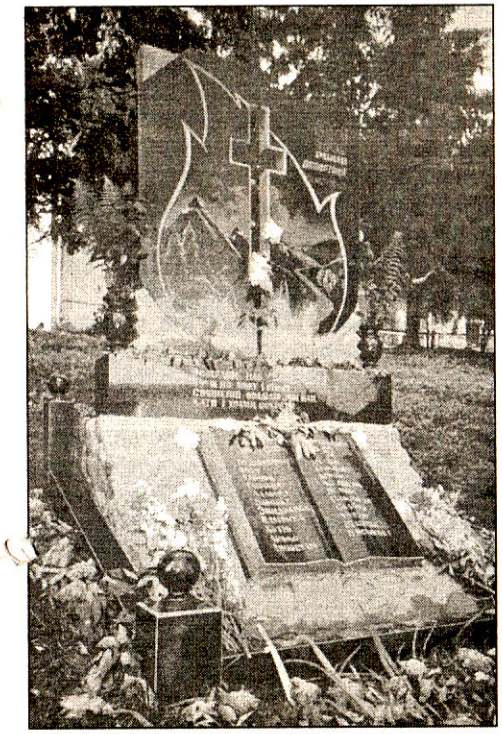

На фото І. Лиди: Пам'ятний знак. В. Сардига і В. Солтисяк (крайні

100-ЛІТНЯ ЮВІЛЯРКА З ЛЕМКІВЩИНИ ЖИВЕ НА РІВНЕНЩИНІ

Дивлюся на цю маленьку, тендітну, добре вдягнену жіночку і не віриться, що вона вже зустріла такий ювілей. Святкувала його Феня Луківна Лимич із найближчою ріднею, яких тільки у селі Здовбиці — три десятки, та всім, можна сказати, 2000-м родом Лимичів, що проріс своїм міцним і густим корінням по всій Україні та й ще за кордоном. У 17 областях має своїх родичів від одного предка. Про них дізналася лише п'ять років тому, напередодні Першого Всеукраїнського з'їзду Лимичів, що проходив у Рівному.

Тоді ж, не дивлячись на свій солідний вік, захопилася об'єднуючою родовою ідеєю, стала активною учасницею всіх родинних лемківських зборів. Навіть ватру запалювала під час відкриття у Рівному Пам'ятного знаку на Свято Воскресіння роду у жовтні 2003-го. А через рік — у свої 99! —голосувала за народного Президента Віктора Ющенка, бо свято вірить у вільну та незалежну державу.

А от неволі у житті зазнала чимало. Із рідного села Нижня Тарнава пішла заміж за Михайла Лимича у Верхню Тарнаву — недалеко, але через річку Сян. Жили добре, за п'ять років збудували собі велику хату. А ще через три —сталася трагедія. Град побив увесь хліб, і чоловік поїхав разом із сусідами на заробітки. Зима була тверда, пригадує баба Феня, а працював у лісі. Звідти Михайло вже не повернувся — під час роботи привалило деревом... Залишилася сама із трьома маленькими доньками. Якби не батьки, то і не знала б , як далі жити. Землі багато — 8 гектарів, господарство велике: коні, корови.

А тут нове горе. Коли у 1939-му по Сяну проліг кордон із Польщею, стали радянська влада насильно відселяти звідти людей. У квітні 1940-го наказали всім зібрати речі та їхати невідомо куди. «Що було тоді, скільки болю витримали, скільки сліз пролили... Нас із домів виганяють, люди у річку стрибають, не знають, куди діватися. Мати моя на тому березі гукає: «Феню, бери дітей, пливи сюди!» «Як пливти? Троє малих дітей! Одну на руку візьму, а двох куди? Поки повернуся, заберуть... Зовсім тоді не знайду. Плачу. Прощаюсь. Мати на тому березі голосить... Що робити?!»

Дали на родину по фурі, одна була своя, і великою колоною повезли всіх до райцентру в Турку. Звідти залізницею — далі. Думали люди, що повернуться ще до своїх домівок батьківської землі зо два тижні. Привезли на Волинь. А тут одразу — колгосп! «Знов плачу, кричу, — розказує Феня Луківна, — не піду! Все забрали, залишили голотою. Не піду! Розподілили спочатку у Тайкури, та через три дні перевели у Здобвицю, вселили у чужу хату, аж ген на полі. А мені через якийсь час розповіли тарнавські односельці, як нашу рідну хату за тиждень розібрали на дрова. Всі очі виплакала за нею...» Порозкидала доля і велику чоловікову рідню по всьому світові.

Сумну долю матері повторила старша дочка Марія. Вже тут, у 16 років, вийшла заміж, ще й медовий місяць не закінчився, як за зв'язок із бандерівцями (винесла хлопцям поїсти), засудила влада на 7 років і відправила у Мордовські табори. Чоловіка Олексія із-за Марії — у Сибір. Лише два тижні побула Марія вдома із мамою та сестрами після звільнення. Вирішила поїхати до чоловіка. Там, у Красноярському краї, і народився перший онук. Та коли виповнилося Ярославу півтора року, на зятя Олексія у лісі впало дерево. Двічі прийшла у родину одна смерть. Чому саме так? Пояснити складно... Марія із малою дитиною повернулася в Україну до матері.

Усе життя баба Феня працювала тяжко. Як опинилася у Здобвиці, мусила піти до колгоспу. Там роботи вистачало на всіх! Тільки давала за нею стільки, щоб з голоду не померти. Доглядала колгоспні буряки, ростила корів і телят. Останнім часом ходила за своєю коровою, з якою попрощалася рівно рік тому: «Сили стало менше та й зір трохи зіпсувався. І чого б це, не знаєте?»

Приємно розмовляти із цією мудрою та й на диво оптимістичною жінкою. Добрий приклад дає вона для всього великого і давнього лемківського роду Лимичів. Навіть на Другий родинний з'їзд у жовтні минулого року з усіма збиралася! На власні очі хотіла побачити своє колишнє село Тарнава Верхня, бо до Нижньої вже не дісталася — на польському боці, та й перший родинний знак «Корінь роду Лимич» у також знищеному селі Лікоть. Височить він там, понад Сяном — майже п'ятиметрова стела — як символ життєдайності міцного українського роду. Знову ясно спалахують очі старенької: «Діти ледь відговорили, боялися, що не дістануся так далеко у гори. Якби пустили, я б неодмінно поїхала! Там же — рідне повітря.»

Анна ЛИМИЧ.

На фото І. Дуди: Пам'ятний знак. Р.Сардига і В. Солтисяк (крайні справа) з гостями свята. Панахида на майдані.

Не забуде людська пам'ять тих днів, які довелося пережити українцям у Польщі 60 років тому. Не зітреться вона ніколи. Хіба можна забути втрату рідних і близьких людей, які стали жертвами депортаційної розправи? Тому-то для увічнення їх пам'яті ставлять пам'ятні хрести. На Тернопільщині споруджені пам'ятні знаки у Бережанах, Копичинцях, Теребовлі, Микулинцях, Чорткові. І ось — Жовтневе.

Ініціатором спорудження була голова Жовтневого осередку ВУТЛ Рута Сардига — енергійна лемкиня і патріотка. Зелені Свята жителі с.Жовтневе, що біля Тернополя, провели у піднесеному настрої. У селі — престольний празник. Другого дня, 20 червня відбулася знаменна подія — відкриття пам'ятного знаку депортованим українцям з Польщі.

На урочини прибули гості з Тернополя й району, інших сіл області. О 16 год. на майдані в центрі села зібралася велика громада зі священиками. На пагорбі, здалеку видно великі мармурові плити, посередині яких просвічується хрест. Уверху напис: «60 років депортації. 1945-1946». Внизу цитата з вірша Василя Хомика:

О, сохрани нас, Боже милий,
Од огня, мору і війни,
Священні прадідів могили,
Хати і храми сохрани!

Хрест поділяє плити на дві половини. Ліворуч зображено гори Карпати, хати і церкву, від яких веде дорога на праву половину — у далекі, невідомі світи. Люди не хотіли покидати землі своїх прадідів, не хотіли виїжджати з власних хат, вони були сильні духом.

У Жовтневому опинилися депортовані з Польщі з 21 села, здебільшого лемки і перемишлянці. Назви їх сіл вписані на плитах у вигляді розкритої книги — Бушковичі, Воля, Габово, Ганчова, Дальова, Злоцьке, Зиндранова, Кам'янка, Котів, Лісько, Липовець, Мехнів, Мисцова, Милик, Межибрід, Пельня, Романець, Скляри, Улазів, Щавник, Пяслиська.

Після відкриття Пам'ятного знаку, до його підніжжя лягли живі квіти і вінки. У вінок від селян Жовтневого вплетено 21 квітку. Діти засвітили 21 свічку. Програму вели голова осередку Рута Сардига і член правління Володимир Солтисяк. Священики — отці Іван Гавліч і Тарас Рогач відправили панахиду й освятили пам'ятник.

З болем у душі на зібранні виступали сільський голова Ярослав Кметик, голова районної ради Василь Дідух, голова обласного і Всеукраїнського товариств «Лемківщина» Олександр Венгринович, редактор газети «Дзвони Лемківщини» Ігор Дуда.

Свято продовжувалося у сільському клубі, що навпроти Пам'ятного знаку. В приміщенні виставлені побутові речі, привезені переселенцями «з дому». Перед образами Богородиці та Ісуса Христа палає свічка. На столі стоїть великий коровай.

Володимир Барна подарував музею «Лемківщина» в Тернополі найдорожчий скарб свого діда Адама — Євангеліє, яку той привіз на нове місце проживання. Вечір спогадів розпочала Рута Сардига, родовід якої зі с.Злоцьке. Один за одним виступали сивочолі чоловіки і жінки, які зі сльозами на очах розповідали про пережите ними лихоліття під час депортації та після неї — іван Токар, Ольга Ціхонь, Люба Потента, Анна Молочник, Петро Китик, Степан Гоч. Спогади чергувалися з віршами у виконанні дітей. Напевно, дітям запам'ятається це свято на все життя.

Розділеним короваєм вгощалися всі присутні. І хоч була пізня пора, проте старі лемки не поспішали. Вони ще довго співали своїх пісень.

Залишається додати, що автором пам'ятного знаку в Жовтневому був Андрій Гоч — вчитель місцевої 9-річної школи.

Марія БУРДЯК,
учасниця свята, гостя з Чорткова.

Дали на родину по фурі, одна була своя, і великою колоною повезли всіх до райцентру в Турку. Звідти залізницею — далі. Думали люди, що повернуться ще до своїх домівок. Брали із собою лише необхідне, деякі пожитки, борошно, худобу. Їхали-голосили з відговорили, боялися, що не дістануся так далеко у гори. Якби пустили, я б неодмінно поїхала! Там же — рідне повітря.»

Анна ЛИМИЧ,
прес-секретар Всеукраїнського фонду роду Лимич.

Ольга ПАСЄКА, м.Тернопіль

КРАЮ МІЙ, ПРАДІДІВСЬКИЙ

60 років, як переселили наших батьків, дідів і прадідів з чарівного краю Лемківщини. Цей край сьогодні зачаровує нас, онуків, красою природи, церквами і хатами, чистими річками і пречистими потічками. Я мала нагоду бачити ту красу. Була в Устриках Долішніх, де народилися мої батьки. Їздила по селах колишнього Лісковського повіту. Не обминала відкриті і закриті церкви. Засмутили мене прадідівські могили — вони заросли диким лісом. І тут моя душа заговорила:

Хижо моя, прадідівська,
Жаль мі за тобою.
Серед дня і поміж ночі
Серце мліє, душа тужить
Лемківський краю за тобою.
Ой, не марно серце мліє,
Душа не марно тужить:
Поросли могили терном,
Ніхто їх не спушить.
Неспокійно сплять прадіди
У своїх хатинах.
Чом ми такі безталанні,
Чом не маєм сили
Тую земельку святую
Руками сполоти,
Заспівали «Христос Воскрес!»
На могилі свічку засвітити.
Не обділив нас Бог талантом
І сили нам не бракує.
Простіть нам, мудрі прадіди,
Байдужість і лінивство,
Царство Вам небесне!
Ви вже спочили у Бозі,
А ми ще у дорозі...

Павло ГЕРБУТ

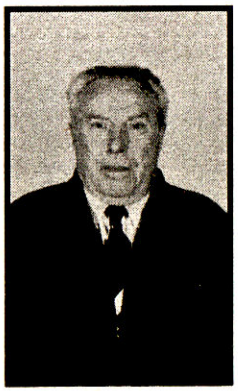

24 червня 2005 р. передчасна смерть вирвала з наших рядів вірного сина Лемківщини, голову Чортківської районної організації ВУТЛ, засновника і керівника «Лемківської світлиці» в Чорткові Павла Івановича Гербута.

Народився бл. п. Павло Гербут 27 червня 1934 р. в с.Королева Руська, повіт Новий Санч на Лемківщині. У 1945 р. багатодітна родина Гербутів була виселена й осіла в с.Пастуше Чортківського району на Тернопільщині. Тут він закінчив 7-річну школу, а в 1953 р. — Чортківський гідромеліоративний технікум. Працював на Прикарпатті. Відбув військову службу. В 1963 р. повернувся до Чорткова, працював за спеціальністю у філії Тернопільського проектного інституту «Укрземлепроект» (згодом — управління землевпорядкування та сівозмін) — до виходу на пенсію в 1994 р. Заочно закінчив землевпорядний факультет Львівського сільськогосподарського інституту.

У 1989 р. став членом Товариства «Лемківщина» у Львові. З 1990 р. був членом правління, а останні два роки очолював Чортківське районне товариство.

Вічна Йому пам'ять!

Правління обласної та районної організацій ВУТЛ.

Лемку! Маш бесідувати, гварити, мовити, повідати, радити, речы, ґадати.
Втовди лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.

Продовженя.
Початок в №№46—49.

Анна Воробель, м.Тернопіль

ЦЬВІТ ПАПОРТИНИ

Новеля

— Ходме, Анцю, бо час летит, а ладной трави нарвати, то іщы треба поглядати.

Нарвали си в плахітки травы — можна тепер і кус поспати. Перша лягла Анця і одразу заснула. Як ся збудила, то юж корови ся напасли і тіж си лежали і румегали, а Марися недалеко спала.

Анця посмотрила на свою траву: там были лопухи шыроколисти, тото вшытко хрустіло, ламало-ся. Она взяла свою траву і попробувала си завдати: — Ой, Боже. яке-то тяжке.

— Марись, ставай, бо трава тяжка. Зак єй занесеме, треба пару раз одпочывати. Як тото домів занести? Чысто зме гупи, тилько той травы нарвали.

— Єй, аж не так дуже. Тото, же она барз сочна і зато тяжка.

— Є-є! Нарвеш менше, то будеш мусіла іщы раз іти, бо до дою вшытким бракне. А тоту, што на возі, привезут тілько для быків. Быки ся не доят, то можут істи, а ту треба молока.

— Може бы на коровах якоси тоту траву завести? І ся замысліла.

— Марись, што-с ся задумала?

— Так єм-си уявила: як бы то было добрі, кед бы то тоты плахти ішли си сами.

— Почекай, піду зжену корови на дорогу, най си покус ідут. Зараз ся верну по траву.

Корови нога — поза ногу, помаціцьки си пішли дорогом домів. Дівчата завдали си плахти і пустили-ся наздоганяти худобу.

— Треба буде пару раз одпочывати. Трави не так дуже, а — тяжка.

— Бо она барз сочна, — повіла Анця.

Як показали-ся на дорозі, же іх видно од хыж, то до них вылетіли хлопці і плахітки од них забрали.

— Ой, як добрі, же зме ся збыли той трави, —потішила-ся Марися.

— Хтіла-с, жебы трава ішла си сама, то она

Марія ШКИМБА, м.Калуш
(нар. в с.Святкова Велика, п-т Ясло).

ВИТАНЯ
до 70-літнього Юбілею учасниці лемківского хору «Студенька» ЕМІЛІЇ ЯТЧИШИН-НЕСТЕРЯК

(нар. в с.Незнайова, п-т Горлиці)

Перед самом войном было
тото в Незнайові:
в Нестеряка ся вродило
дівча по Покрові.

Была праві то неділя,
як го в церкві кстили
і нарекли дівча Міля,
бо так ся згодили.

Были кумы з Незнайовы,
Волівця, Котаны,
штыри пары зо Сьвятковы —
вшыткы люде знаны.

Цілу ніч згорілку пили,
Сьпівали, гуляли,
аж під рано музыкантам
смыкы ся порвали.

«Многа літа» ся сьпівало
Вітцю і дітині,
бабам, дідам і матери,
кумам і родині.

Як гостина ся скіньчыла,
жытя ся зачало,
дівча росло, пасло гуси
і біды не знало.

Росло собі гарде, мудре,
вшыткых шанувало,
а до того іщы в хорі
церконвім сьпівало.

А Я ЗНАМ ЛЕМКІВСКУ БЕСІДУ!

Юж пару років чую, же в Польщы лемкы выдали свій Буквар, але-м го не видів. Тот, хто видів — гварив, же там нич такого неє. Як нич неє? Выхід Букваря — то велика подія для нашых краянів в Польщы і Украіні. І не ма значыня, ци комуси-ся подобат, ци ні.

Лемківскій Буквар «А я знам азбуку» (Варшава-Лігниця, 2003.-108 с.) написав Петро Мурянка, ілюстрував Богдан Трохановский. Книжка барз гарді оформлена, выдрукувана на файнім папері, ма тверду обкладинку зеленого кольору (як зелени нашы горы!). Трохановски постарали-ся, жебы Буквар быв сьвяточний і близкий дітьом.

Сут в Буквари характерны для нашой бесіды літеры «Ґ» і «Ы». «Ґ» была примусово вылучена з украінского альфавіту в 1930-их роках. Хыбаль, без неї не мож ся обыйти в словах: ґавган, ґазда, ґазета, ґамба, ґанч і т. д. Єднак ручне написаня той буквы виджу перший раз. В Галичыні писали кус інакше. «Ы» — наша, словянска літера. Внесена в росийску абетку, она выкликат супротив нашых гура-патріотив. Переконливыма прикладами як «Иван». Автор слушні застерігат од того, «бо на «и» ся нич не зачынат».

Але, як переважні ся трафлят, в добрій книжці маме і непорозуміня. Мушу о них повісти. Може авторове при повторних выданях іх врахуют. В головних словах конче треба проставити наголоси — діякритичны знакы. Они потрібны для украіномовных лемків, якы юж забыли, же мают гварити «во́да», а не «вода́», «тра́ва», а не «трава́».

Не одкрыю Гамерики (не «Америки», як написано в Буквари!), же лемківска бесіда ма близки ознакы з украінском мовом, словацким і польским языками. І нич дивного, бо они нашы сусіде. Наводжу ужывани в Буквари польонізми, котры мают нормальны лемківски одповідники: едукация-выхованя, обоятне—байдуже, понеже—бо, того же; вчасы—одпочынок, вельох—дуже, багатьох. Не бракує украінізмів: більше—веце, через—през, ничого—нич. Не обышло-ся без русизмів: двоюрідним братом—дворідним братом, кузеном; уж—юж, хватат—хапат.

Найвеце вразило мня написаня дієслів-часослів, котры ся закінчуют на букву «Л»: чул, мал, дал, одповіл, навчыл, пірвал, зробил, отворил, гварил, забыл, слухал, рвал, знал, глядал, виділ, пішол, хтіл, зачал, зімал, пішол, сідил, позерал, вірил, боял, стоял і т. д. В тых словах, список якых я бы іщы продовжыв (не «продолжыл»!), конче просит-ся «В»: чув, мав, дав, одповів і т. д. Певні, же лемки в Польщы хтят ся одгородити од поляків, якы «выкают». Лемкам в Украіні ріже ухо тото тверде «Л», бо оно оддає «русским наречием». Я проти ужываня буквы «В» в дієслівных формах минулого часу, женского і середнього роду: «чува», «мава», «дава» і т. д. В дакотрых селах (не «севах»!) так повідали. Але оно не ма быти літературном нормом.

Юж не знам кади однести кілька іншых слів з Букваря: ю-єй, кісно-тісно, фефреш-фафреш, повідас-повідаш. Уважам, же «быс» ліпше писати през криску (бы-с), як

— потішила-ся Марися.

— Хтіла-с, жебы трава ішла си сама, то она пішла.

Як коровы пришли до двору і ся іх загнало до оборогу, то Анця звідала ся баби Марини:

— Ци піти до Марисі? Хтіла бы-м помочи і занести траву.

— То юж ід.

Як пришли до Марисіного двору, то юж іх чекала баба Наста.

— Положте ту тоту траву, а сами ся кус напийте молока. Певні же сте голодни.

— Бабо Насто, ми підеме на ріку скупати-ся. Рамена маме чысто мокры, од плахти нам спітніли.

— Ідте, ідте, кус ся осьвіжыте.

На ріці дівчата з розгону скочыли г-воду.

— Анцю, здоганяй мня!..

Они переплыли на другу сторону і там си лягли в траву, што пахла медом і нектаром.

— Ой, якє то щесьтя — вода для чловека. — Смотр ся, яке ту квітя. Анця протягла руку до квітя, што цвило над єй головом.

— Буде на вінки. Є ту з чого плести. До сьвята Купалы іщы лишыло ся два тыжні.

— Два тыжні і мы юж будеме мати цьвіт папортини. Аж ся не вірит.

Як тоти тыжні довго тягли-ся. Як чогоси чекаш, то здає-ся, же не буде кінця тым дням. Были таки дні, же сонце і по два рази вертало-ся од горы назад. А гнеска Марися зас прилетіла до Анці:

— Як ся ти здає, ци буде гнеска сідало за гору? Юж было чысто над гором, смотр ся, зас посеред неба.

— То гнеска іщы біда з бідом, а вчера ся мі здавало, же ся не позбуду того дня. Жебы юж было поменше тых днів. Сонце так іде поволі, же ся здає, юж не піде спати за гору.

Было так, же по два раз єдна до другой прилітала і лем ся жаліли на сонце. Аджик і баба Наста даколи ся ім озывала:

— Бысте ся взяли за якысу роботу, то і ден бы вам скорше минав.

(Далі буде)

а до того іщы в хорі
церконвім сьпівало.

В 45-ім, як выгнали
лемків з Лемківщыны,
Нестеряків перевезли
в Калуш, до родины.

Вшыткы пішли на роботу,
молодшы — до школы.
Міля пішла з сусідами
робити в «Сортовий».

Так здобыла сой осьвіту,
робила в шпытали,
то єй зато по районі
вшыткы люде знали.

Дівка была справна, гарда,
ціну собі знала,
од калуских кавалєрів
одбою не мала.

Мужа взяла сой гардого —
знана барз родина,
так сой жыют разом в парі,
выховали сына.

Тепер внучок юж підростат
і з дідом газдує,
щырі сьпіват по-лемківскы,
бо од бабы чує.

Міля далі сьпіват в церкві
і в хорі «Студенька»,
старостує і таньцує
так, як молоденька.

Даст каждому з нас пораду,
каждому поможе,
то здоровля й «Многа літа»,
дай ій, Пане-Боже.

Дай ій в парі довго жыти
зо свойом родином
і сьпівати — таньцувати
з рідном «Лемковином».

она выкликат супротив нашых гурапатріотив. Переконливыма прикладами на потребу той буквы сут т.зв. ононімы: била —была, вигляд—выгляд, дим—дым, писк—пыск. Оны мают цілком відмінне значыня. Але-м не згідни з написаня «Ы» в слові «рисунок».

Неє літеры «Ї», бо лемки ся обходят без неї, дост «І». Тилько з єдном буквом, ци то знаком, не можу ся згодити — «Ъ». Наведены три слова (зъізд, зъіхали-ся, Зъєднаных) сут непереконуючы. Стою на тым, же без твердого знака обыйдеме-ся. Най го ужывают нашы північны сусіды, они сут твердішы...

В Буквари сут мудры застережыня, приміром: чуєме «зелени», а пишеме «зелений». Дахто пробує писати імя «Іван» фафреш, повідас-повідаш. Уважам, же «быс» ліпше писати през криску (бы-с), як і «ся» в кінци дієслова, приміром «вчыв-ся».

Мам претензиі до проставліня розділових —пунктуацийних знаків, особо в прямій-безпосередній мові, де часто бракує криски-павзы або коми-протинка. Але они, здає-ся, вказуют на ріжницю медже украінским і польским правописом.

Попри вшыткы зауваги, «Лемківскій Буквар» Петра Мурянки ма стати настільном книжком для діти і родичы. Плянуєме в Тернополи організувати недільну школу, жеби діти повідали не лем —»А я знам азбуку», но і — «А я знам лемківску бесіду!»

Ігор ДУДА.

ПЕРЕЗЕРЕМЕ СТАРЫ ЗНИМКЫ

Лемківскы музикы з Одреховы. Риманів. 1935 р.

"Дзвони Лемківщини" -

часопис Всеукраїнського Товариства "Лемківщина"

Наша адреса:

46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21.

Реєстраційне свідоцтво ТР 145

Замовлення № 24. Тираж 1000

Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.

ПВК "Збруч", м.Тернопіль, вул. Живова, 11

Редактор Ігор ДУДА

Редакційна колегія:

Парасковія ТРАЧ - відповідальний секретар, *Олександр ВЕНГРИНОВИЧ* (Тернопіль), *Микола ГОРБАЛЬ* (Київ), *Степан КРИНИЦЬКИЙ* (Івано-Франківськ), *Володимир РОПЕЦЬКИЙ, Ярослав ШВЯГЛА* (Львів).

Комп'ютерний набір і верстка - *Тарас ВАШКІВ.*

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.

Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

www.lemko.org

2010.08.10 14:47:35

+03'00'